

7 januari 2016

Nieuwjaarstoespraak Commissaris van de Koning Wim van de Donk

-alleen gesproken woord geldt-

Zeer geachte gasten, het is, elk jaar weer, een bijzondere eer U allen hier namens het provinciebestuur welkom te mogen heten op onze traditionele nieuwjaarsreceptie.

Namens hen en voor U allen: onze allerbeste wensen voor een voorspoedig, vredig en gezond nieuw jaar.

Ik zeg het uit de grond van mijn hart: het is ronduit bemoedigend U allen hier weer bijeen te zien in ons mooie huis van Brabant. Net zoals het eerder deze week goed was om zoveel Brabantse burgers te mogen ontmoeten bij de nieuwjaarsconcerten op verschillende plekken in onze provincie.

Besturen is, ik zeg het vaak, vooral ook ontmoeten. We hebben elkaar hard nodig, juist nu.

We zeggen het elk jaar weer. En toch voelt het dit jaar anders. Het voelt belangrijker dan ooit om met elkaar stil te staan bij de overgang naar een nieuw jaar. Het voelt meer dan ooit als een breuklijn: volgend jaar moet het echt beter gaan.

We bewegen ons voort op een soms gevaarlijk smal pad.

Zonder een hoopvol perspectief dat ook echt gestalte krijgt gaat het niet. In Brabant niet, in Nederland niet, in Europa niet, in de Wereld niet. En aan dat perspectief geven we hier in Brabant samen gestalte: daarom zijn we ook met zovelen samen hier.

En daarom is dat zo bemoedigend

Het is vandaag 7 januari. Velen van U waren er vorig jaar bij toen we, uit respect voor de slachtoffers van de laffe aanslag op Charlie Hebo die dag in Parijs onze nieuwjaarsbijeenkomst de volgende dag, op 8 januari, versoberden.

Die aanslag was een zoveelste bloedige ouverture voor een tijd waarin een sterk groeiend terrorisme en barbarij, met aanslagen dichtbij en veraf, ons diepgaand verontrusten en beangstigen.

Het zijn ook daarom, om met de historicus Philipp Blom te spreken, duizelingwekkende jaren.

Tegelijkertijd stonden we na die aanslagen telkens ferm voor onze waarden: voor de waardigheid van iedere mens, voor onze rechtstaat en democratie.

Voor tolerantie: voor het kunnen verdragen van verschil.

En voor geloof in hoop en liefde.

Ook voor degenen die zich Charlie noemen is dat een permanente opdracht, daarop heeft Herman Finkers op oudejaarsavond al even subtiel als terecht gewezen.

We leerden immers ook dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, en dat er een prijs voor moet worden betaald.

We leerden ook dat vrijheid niet zonder verantwoordelijkheid kan, en dat vrijheid daarom ook niet onbegrensd is.

Ook vrijheid vraagt om, nee veronderstelt wederkerigheid.

En naar ik hoop leerden we ook dat vrijheid dus geen vrijbrief is voor het doelloos en dom kwetsen of stigmatiseren van allerlei vormen van religie en levensovertuigingen.

Een beetje kennis van zaken, verdiepende nuances, bescheidenheid, barmhartigheid en ingetogenheid zijn onmisbaar in een democratie die duurzaam wil zijn.

Democratie is gebaat bij het actief erkennen van wederzijdse afhankelijkheid en wederkerigheid, niet bij het brutaal vooropstellen van het eigen gelijk, van welke soort dan ook.

Een mens die alleen maar een ik is, of alleen maar een willoze schakel in een wij, lijdt aan een ernstig syndroom van incompleteheid. Met een halfzijdig verlamd mensbeeld kunnen we niet verder.

Democratie en menswaardigheid is ook gediend bij een beetje humor, nieuwsgierigheid en inlevingsvermogen, zoals de auteur Amos Oz het zo mooi zei in zijn indrukwekkende Nexuslezing eind vorig jaar.

Fanaten lachen en relativeren niet, zijn niet nieuwsgierig, het zijn dus incomplete mensen.

Daarom verheug ik me ook weer op de Vastenavond, en voor sommigen: het Carnaval, dit jaar gelukkig al vroeg: een wijs feest van omkering van verhoudingen. Van innovatie en relativering en natuurlijk van veel plezier.

Democratie vraagt om een actieve erkenning van variëteit en verschil, en het vermogen om met die verschillen om te gaan door de eigen positie soms ook te relativëren. Anders heersen tirannie en despotisme. Verschilligheid dus, geen onverschilligheid.

Het filmpje dat U zojuist zag over de verbeelding van Brabant, met daarin bijzondere aandacht voor een van onze grootste zonen, Vincent van Gogh, hebben we vorig jaar niet laten zien. Uit respect voor alle mensen die slachtoffer werden van de haatkogels van de jihadisten.

We hebben het nu wel graag getoond, ook om verlaat onze grote waardering uit te spreken voor de makers en voor alle mensen die zich het afgelopen jaar zo enorm hebben ingespannen om het Van Goghjaar tot een groot succes te maken.

Binnenkort worden er de nodige cijfers naar buiten gebracht. Maar ik mag nu al verklappen dat er ruim een miljoen Nederlanders. Ruim 900.000 van hen bleven hier zelfs meerdere dagen!

Dat is mooi zoveel aandacht voor cultuur, maar het is ook een mooi resultaat voor onze vrijetijdseconomie. En het belooft veel voor wat er het komende jaar te gebeuren staat. Voor de aandacht voor Jheronimus Bosch, bijvoorbeeld wiens 500^e sterfdag we dit jaar gaan herdenken met een groots opgezet programma.

Op 12 februari opent in ons prachtige Noord-Brabants museum de bijzondere tentoonstelling van vele van zijn werken. Ik zeg het minister Jet Bussemaker graag na: welkom thuis, Jheronimus.

U heeft al gemerkt dat de nieuwjaarsreceptie van dit jaar in de sleutel van zijn werk is gezet.

Vorig jaar Vincent, nu een jaar Jheronimus.

Een hechte samenwerking tussen steden, Visit Brabant, het door Frank van den Eijnden zo inspirerend geleide Van Gogh Brabant heeft ons geen windeieren gelegd, en ook het Boschjaar kenmerkt zich door creatieve samenwerking door vele partijen die er voor zorgen dat het Boschjaar 2016 niet alleen in onze hoofdstad, maar in onze hele provincie leeft.

In een provincie die gonst van kunst en cultuur: de bronnen van verbeeldingskracht.

De vrienden van het museum vragen vandaag uw speciale aandacht, en dat doet ook het genootschap van Hoeders, dragers van de gouden bokaal. Zij reiken u straks allemaal een Brabo aan. Een Brabo.... Ik hoor en zie U denken...

Wij geloven in de euro, maar mocht die het niet gaan redden dan hoeven wij de gulden niet terug. Brabant heeft dan een eigen munt, die staat voor een inclusieve en innovatieve economie.

Maar vreest U niet. Wij gaan niet voor een Braxit.

Ook het na de verkiezingen nieuw aangetreden bestuur van onze provincie –voor wie nog behoefte heeft aan een kennismaking toon ik even een foto van het college van Gedeputeerde Staten- ziet Noord-Brabant niet alleen als een provincie van Nederland. Maar –steeds meer samen met onze (Vlaamse) buurprovincies- vooral ook als een regio van Europa.

2016. Het is ook het jaar waarin Nederland een bijzondere rol krijgt in de verdere ontwikkeling van de Europese Unie.

Het voorzitterschap zal veel van onze Nederlandse regering vragen. Europa, zo hoorde ik eens, ontwikkelt zich volgens de wetten van de politieke zwaartekracht: elke crisis is weer een momentum om verdere stappen naar integratie te zetten. Dat is onvermijdelijk en noodzakelijk in een wereld van geopolitieke competitie.

De huidige vluchtelingencrisis is er ook weer zo een.

Wij slagen er in Brabant met vereende krachten in om de nodige plaatsen voor noodopvang te regelen. En we zetten alles in om deze crisis zo te managen, dat de kansen die er inzitten niet worden vernietigd. Dus: snel aan het werk, snel integreren in onze samenleving.

Het zal niet makkelijk zijn. De afdeling makkelijke oplossingen is gesloten.

En al dat werk wordt bemoeilijkt door een door rauwe mediadramaturgie verder gevoed klimaat waarin vele mensen terecht vragen stellen. Vragen die worden gevoed door angst en onzekerheid over de vluchtelingenproblematiek.

Die vragen zijn begrijpelijk, en veelal ook terecht.

Uiteraard gaat het in de eerste plaats over vluchtelingen die hun land ontvluchten voor oorlog, geweld en soms ook voor precies het soort van terrorisme dat ook onze hoofdsteden treft.

Maar mensen voelen ook feilloos aan dat het iets met een veranderende wereldorde te maken heeft. De technische en economische globalisering heeft de bovenkant van de arbeidsmarkt tot een waarlijk mondiale markt gemaakt. De komende decennia gebeurt dat ook met de onderkant van de arbeidsmarkt.

De goede en slechte kansen worden opnieuw verdeeld, en mensen maken zich duidelijk zorgen. Zeker als er geen perspectief of enige beheersing of controle kan worden gegeven. En als de slechte kansen dan ook nog systematisch op dezelfde mensen worden afgewenteld, dan nemen we grote risico's. Ik zie niet alleen grote risico's voor een nieuwe onderklasse, maar ook voor een benauwde middenklasse met steeds slechtere kansen op de arbeidsmarkt.

Vandaar dat het provinciebestuur samen met alle partners zo sterk inzet op vernieuwing van die arbeidsmarkt, op het belang van goed en op de maat van de toekomstige behoeften gesneden onderwijs, met name ook het beroepsonderwijs.

Willen we ons klimaat van sociale vrede en verdraagzaamheid behouden, dan moet er een nieuwe grondslag voor het beleid inzake vreemdelingen en vluchtelingen worden ontwikkeld, een beleid dat een zekere mate van controleerbaarheid en beheersbaarheid bevordert.

Dat kan alleen een sterk Europees beleid zijn.

We kennen in Europa al een bluecard, we zetten aarzelende stappen in de richting van een bewaking van onze buitengrenzen, maar het is nog lang niet genoeg om iets van een geloofwaardige langetermijnpolitiek op dit terrein te kunnen formuleren.

Dat is wel nodig om verdere stappen te zetten naar een duurzame en stabiele Europese samenleving.

Europa is al vanaf de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog een oefening in verbinding en eenheid.

Dat kan ook de komende jaren de koers blijven, maar niet wanneer die de vorm krijgt van een strategie van alles overheersende uniformering en harmonisering.

Een nieuw perspectief op integratie, zoals door de politicoloog Jan Zielonka bepleit, is nodig om te ontsnappen aan het heilloze perspectief van een superstaat. Nee, het Europa van de toekomst zal vooral een Europa van sterke steden en regio's zijn.

Die floreren niet bij een strategie die geënt op het al even achterhaalde als failliete gedachtengoed van de *Reaganomics*, maar vragen om een eigentijdse strategie van *Regionomics*: ons model van inclusieve en verbonden economie, waar overheden,

kennisinstellingen en ondernemers samen investeren in een ecosysteem van innovatie en ontwikkeling.

Ook een nieuw perspectief op democratie is nodig.

Nieuwe vormen van legitimatie zijn nodig, en die zitten steeds minder vooral aan de input-kant van het openbaar bestuur (zoals verkiezingen) , en steeds meer in wat we wel noemen de throughput (hoe doen we de dingen, hoe en met wie werken we) en de output en de outcomes (wat bereiken we echt, welke resultaten worden geboekt).

Dat laatste perspectief mag steeds meer leidend worden voor inrichting en werking van het regionaal bestuur:

W gaan vanuit dit provinciehuis steeds meer integraal en samen met U gedefinieerde opgaven handelen.

En die nieuwe manier van zien zal (nadat de Staten het afgelopen jaar onder de bezielende leiding van de griffier al fors investeerden in de nieuwe manier van werken) hopelijk ook van invloed zijn op de wijze waarop de Brabantse Provinciale Staten de komende maanden onderzoek doen naar manieren om de Brabanders bij hun bestuur te betrekken, en naar ik aanneem ook andersom.

Opkomst bij verkiezingen blijft een wezenlijke graadmeter, maar is in het licht van de veranderingen in de samenleving steeds minder de enige, laat staan de allerbelangrijkste manier om de vitaliteit van een netwerkdemocratie in kaart te brengen. Het investeren in sociale veerkracht is daarom niet alleen een doel op zich, maar zal ons ook helpen bij beter bestuur.

Beweging in Brabant: zo heet het nieuwe bestuursakkoord. Gevoed door contacten met burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven, de input van Brabant Advies en Brabant Kennis worden de kiemen van het Nieuwste Brabant verder tot ontwikkeling gebracht.

Onder de inspirerende leiding van Gerrit-Jan Swinkels (ik wil zijn naam hier vandaag niet onvermeld laten, we verloren in hem een groot Brabander) kwam, samen met velen van U, een mooi bestuursakkoord tot stand dat U mag zien als een permanente uitnodiging mee te doen.

Brabant in beweging: het is geen akkoord dat is geschreven vanuit de veronderstelling dat die beweging als een bestuurlijke solo wordt ingezet.

Nee, wanneer Brabant beweegt is dat als een swingende dans, waarin velen hun bijdrage leveren. De kiemen van het nieuwste Brabant zaaien we samen!

Wij blijven staan voor een inclusief bestuur, dat mensen en organisaties verbindt.

Verbinding houden, het lijkt de grote opdracht voor het komende decennium, als we de samenleving ook echt een samenleving willen laten blijven.

Provincies zijn bij uitstek bedoeld als een verbindende bestuurslaag: we verbinden tussen stad en staat, tussen groei en krimp, tussen stad en land, tussen formele en informele economie, tussen lokaal en globaal, tussen autochtoon en allochtoon, tussen hoog- en laagopgeleiden.

Dat verbinden staat in dienst van een gemeenschappelijke toekomst, een toekomst waarin economie, ecologie en de sociale kwaliteit van de samenleving zich in balans ontwikkelen.

Inclusief en op verbinding en samenhang gericht bestuur is geen luxe in een tijd waarin onder druk van technologische en economische ontwikkelingen steeds meer vouwlijntjes over elkaar komen te liggen.

Een steeds meer ingewikkelde en hoogdynamische economie vraagt om grote hoeveelheden sociaal kapitaal en onderling vertrouwen.

Onderling verbinden, onderling verbonden zijn.

Het wij en de wederkerigheid als correctie op het dikke en calculerende ik.

Het is een grote kracht in onze provincie en dat moet het blijven.

Alleen dan blijven we er ook in moeilijke jaren in blijven slagen licht aan het einde van de tunnel te blijven zien.

Jheronimus Bosch is daarom zo actueel: we worden indringend gewaarschuwd. De ondeugden en hoofdzonden zijn niet alleen een one-way ticket naar de Hel, ze zijn wanneer we ze niet onderkennen, een garantie voor de Hel hier op onze Aarde zelf.

Gerard van Maasakkers, een van onze ereburgers, gaat er zo over zingen.

Ik wijs er voor alle zekerheid maar even op dat de titel van zijn lied op geen enkele wijze duidt op steun voor het plan dat eerder deze week werd gelanceerd door de burgemeesters Brok en Depla, burgemeesters die wij overigens allen kennen als grote bruggenbouwers, maar dit terzijde.

Ik dank U voor uw aandacht, en ik kondig nu graag Gerard van Maasakkers aan, die gaat zingen over Bosch, over een Tunnel naar het Licht.